

ТЕОРІЯ ПРАВА І ДЕРЖАВИ; ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОНАВСТВО

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.56.315681>

УДК 340.155.8

Л. А. Луць, докт. юрид. наук, професор
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра теорії та філософії права
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: Lutz.ludmyla@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8182-2449>

І. Ю. Настасяк, канд. юрид. наук, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра теорії та філософії права
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: iryna.nastasiak@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3963-1788>

ПРАВОВІ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ТИПУ: ООНОВЛЕНИЙ ПОГЛЯД НА ТИПОЛОГІЗАЦІЮ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЮ

Трансформація світового правопорядку вимагає глибшого пізнання правових явищ у контексті сучасних реалій (зокрема національних і міждержавних правових систем); проведення типологізації правових систем та їх ідентифікації з відповідним типом; з'ясування стану їхнього функціонування, а також тенденцій і перспектив розвитку. Одним із типів сучасних правових систем світу є загальний (англо-американський). Об'єктами цього дослідження були правові системи Англії й Уельсу, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Сполучених Штатів Америки. Мета цієї публікації – дослідити ці правові системи загального типу з виокремленням таких пізнавальних конструкцій, як «ідентифікаційний код правової системи» та «індикатор функціонування й розвитку правової системи»; підтвердити їх ідентифікацію з англо-американським типом; виявити стан їхнього функціонування й розвитку і сформулювати відповідні тенденції й перспективи. Завданнями, які дали змогу досягти означеної мети, були: аналіз наукових джерел, офіційних документів, зокрема джерел права; створення емпіричної основи для застосування таких пізнавальних конструкцій, як «ідентифікаційний код правової системи» та «індикатор функціонування й розвитку правової системи»; виявлення типових показників, показників допустимих відхилень, взаємодії цих національних правових систем із міждержавними правовими системами, а також тенденції розвитку регресивного і прогресивного стану, перспектив розвитку. Ці конструкції дали змогу виявити деформації і сформулювати способи їх подолання. У процесі дослідження використано соціологічну методологію, зокрема прийоми аналізу документів. Так, проаналізовано значну кількість офіційних документів: законів та інших джерел права правових систем загального типу; наукові джерела, а також створено емпіричну основу

для застосування загальнотеоретичної, порівняльно-правової методології, техніко-юридичного аналізу з використанням понять і конструкцій галузевої методології (науки конституційного права, міжнародного права, процесуального права та ін.). У правових системах, що були об'єктом дослідження, виявлено стабільність типових показників. Також встановлено, що й показники допустимих відхилень спрямовані на забезпечення цієї стабільності, а це дає підстави для висновку про можливість еволюційного переходу правових систем цього типу до майбутньої нової правової форми.

Ключові слова: загальний (англо-американський) тип правових систем; типологізація й ідентифікація правових систем; ідентифікаційний код правової системи; індикатор функціонування й розвитку правової системи.

Постановка проблеми. Загальний (англо-американський) тип правових систем, як зазначається в порівняльно-правовій літературі, бере свій початок в Англії, зокрема після нормандського завоювання. Важливу роль у його становленні відігравали королівські суди [1, р. 207]. Тепер цей тип складається з двох підтипів: англійського права – правові системи Англії й Уельсу, Канади, Австралії, Нової Зеландії та інші правові системи Об'єднаного Королівства, а також американська правова система Сполучених Штатів Америки. На сучасному етапі розвитку цей тип правових систем набуває стійких основних ознак, які дають змогу ідентифікувати з ним відповідні правові системи. Але трансформація сучасних правових систем світу вимагає не тільки виокремлення типів правових систем, їхньої характеристики, ідентифікації з ними національних правових систем, а й з'ясування стану їхнього функціонування й розвитку, взаємодії з міждержавними правовими системами, виявлення деформацій і знайдення способів попередити чи подолати їх. Ці питання можна вирішити за допомогою таких пізнавальних конструкцій, як «ідентифікаційний код правової системи» й «індикатор функціонування й розвитку правової системи», а також застосовуючи відповідну наукову методологію.

Об'єктом цього дослідження є правові системи Англії й Уельсу, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Сполучених Штатів Америки.

Для отримання належних результатів використовувалися (окрім згадуваних вище основних) також факультативні критерії, як-от: форма державного устрою і форма правління, які необхідні для поглибленої характеристики інституційної частини правових систем, визначення кола суб'єктів і їхніх повноважень. З-поміж вибраних об'єктів дослідження – чотири парламентські монархії й одна президентська республіка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У порівняльно-правовій науці тривалий час ведуться дослідження, які допомагають виявити юридичні критерії і схарактеризувати національні правові системи, що можуть бути ідентифіковані із загальним типом, а також ті, які дозволяють охарактеризувати американський тип як сукупність таких систем. Це, зокрема праці Р. Давіда [1], Х. Кьотца і К. Цвайгерта [2], Р. Леже [3], К. Осакве [4], В. Бернхема [5], Х. Бехруза [6], О. Зайчука [7], Б. Малишева [8], Л. Луць [9], С. Погребняка [10], М. Савчина [11] та ін. Однак трансформація світового правопорядку вимагає перегляду доктринальних підходів і вироблення нових знань щодо типологізації й ідентифікації сучасних правових систем світу, зокрема і правових систем загального (англо-американського) типу.

Мета статті – дослідити правові системи загального типу з виокремленням таких пізнавальних конструкцій, як «ідентифікаційний код правової системи» та «індикатор функціонування й розвитку правової системи»; отримати результати, які б підтвердили їхню належність до англо-американського типу; виявити стан їхнього функціонування й розвитку і сформулювати висновки про відповідні тенденції і перспективи.

Виклад основного матеріалу. Дослідження правових систем загального (англо-американського) типу є важливим з погляду їхньої ідентифікації, але в сучасних умовах розвитку актуальним також є з'ясування стану їхнього функціонування й розвитку. Належних результатів такого дослідження можна досягнути завдяки застосуванню пізнавальних конструкцій «ідентифікаційний код правової системи» та «індикатор функціонування й розвитку правової системи».

Об'єктом дослідження є правові системи Англії й Уельсу, Канади, Австралії, Нової Зеландії, а також Сполучених Штатів Америки. Зазначимо, що правові системи, які входять до Об'єднаного Королівства, за формою правління – парламентські монархії, а США є президентською республікою.

Основні принципи, що визначають функціонування й розвиток правових систем, зафіксовані в конституціях чи конституційних законах: принцип верховенства права; гарантування й захисту прав особи; федералізму, парламентаризму; принцип розподілу влади у США. У Великобританії не зафіксовано принципу розподілу влади, однак відповідні органи законодавчої, виконавчої й судової влади функціонують.

Правові системи, що входять до Об'єднаного Королівства, утворюють англійську підсистему загального права, а Сполучені Штати Америки – американську.

Детермінантною для всіх правових систем є інституційна частина з правотворчими, правозастосовними, правотлумачними суб'єктами, які уповноважені на здійснення відповідних видів юридичної діяльності та створення юридичних актів (результатів цієї діяльності). Виокремлення кола суб'єктів, які утворюють інституційну частину, здійснюється в контексті формування системи органів законодавчої, виконавчої, судової влади та інших суб'єктів.

У всіх правових системах, які стали об'єктом дослідження, діють органи законодавчої влади. Наприклад, у правовій системі Англії (яка є унітарною державою) законодавча влада належить двопалатному парламенту (Палата лордів і Палата общин), повноваження якого визначаються Актом про парламент 1911 року [12], а також Актом про парламент 1949 року [13], яким внесено зміни до Акта про парламент 1911-го (діють як один законодавчий акт). До складу парламенту входить і монарх, який має деякі законодавчі повноваження. Основними формами парламентаризму є законодавча діяльність і контроль за діяльністю уряду. У Шотландії діє парламент, в Уельсі – парламент (до травня 2020 р. мав назву Законодавча асамблея), у Північній Ірландії – Асамблея.

У Канаді, яка є парламентською монархією з федеральним державним устроєм, законодавчу владу здійснює парламент, який складається з Палати общин і Сенату, а за Конституційним актом 1867 року – і Королеви. Деякі законодавчі повноваження має генерал-губернатор. Сенат (верхня палата)

складається із сенаторів, яких призначає генерал-губернатор, а Палата обшин формується шляхом виборів. Законодавчі повноваження парламенту закріплено у ст. 91 Конституційного акта 1867 року, зокрема коло питань, які регулюються законом [14]. Законодавчу владу у провінціях здійснюють Законодавчі збори, які мають власну особливу внутрішню структуру. У ст. 92 Конституційного акта 1867 року закріплено перелік виключних повноважень законодавчих органів провінцій, а виключна компетенція цих органів передбачена ст. 92а [14].

Парламентською монархією з федеративним устроєм є й Австралія. Законодавча влада належить двопалатному парламенту (Сенат і Палата представників), який формується шляхом обрання населенням. Конституція Австралії (ст. 51) чітко регламентує законодавчі повноваження Федерації і штатів, як й інших органів державної влади. У кожному штаті діє свій парламент, який ухвалює закони лише щодо місцевих питань [15].

Нова Зеландія є парламентською монархією з унітарним устроєм. Законодавчу владу здійснює парламент (Палата представників), законодавчі й інші повноваження якого закріплено в Конституційному законі (Законі про Конституцію 1986 р.) [16]. Має деякі законодавчі повноваження і Генерал-губернатор.

Правова система Сполучених Штатів Америки – це американський підтип загального права. США є президентською республікою з федеративним устроєм. Відповідно до ст. I розділу 1 Конституції всі законодавчі повноваження належать Конгресу США, який складається зі Сенату і Палати представників, а ст. I розділ 8 визначає законодавчі й інші повноваження парламенту. Окремими повноваженнями наділені й палати Конгресу [17].

У правових системах Англії й Уельсу та інших правових системах Об'єднаного Королівства монарх очолює державу й визнається джерелом суверенної влади. Формально він має широкі повноваження, очолює всі гілки влади, хоча значну їх частину здійснює уряд. Уряд формується за результатами виборів. Прем'єр-міністром стає лідер партії, яка отримала більшість у Палаті обшин. До складу уряду входить Кабінет, який фактично здійснює вищу виконавчу владу, а взаємодія з іншими органами влади здійснюється на основі конституційних угод (звичаїв, що склалися на практиці). Питання місцевого значення вирішують виборні ради у графствах, округах, областях, хоча відповідно до п. 2 Акта про місцеве управління 1999 року державний секретар своїм наказом може зобов'язати органи місцевого управління виконувати будь-яку діяльність, передбачену цим Актом [18].

Виконавча влада в Канаді здійснюється британським монархом через генерал-губернатора та урядом (Кабінет міністрів), яким допомагає Таємна рада королеви для Канади (ст. 11 Конституційного акта 1867 р.) [14]. Управлінські повноваження у провінціях здійснює Генерал-губернатор чи Лейтенант-губернатор. Генерал-губернатор призначає Прем'єр-міністра, який формує уряд, що фактично виконує функції Генерал-губернатора в кожній провінції. Генерал-губернатор призначає Лейтенант-губернатора, який формує виконавчі ради провінції. У провінціях діють також органи місцевого самоврядування.

Виконавчу владу Австралії очолює британський монарх, який призначає Генерал-губернатора, а для допомоги йому створюється Федеральна виконавча

рада (консультативний орган). Уряд Австралії формується із представників партії більшості й очолюється прем'єр-міністром, який формує Кабінет, що здійснює основний обсяг повноважень, зокрема й закріплені за Генерал-губернатором.

Главою держави Нова Зеландія є британський монарх, який здійснює свої повноваження через Генерал-губернатора (призначає Прем'єр-міністра, вищих посадових осіб та здійснює інші повноваження), а той виконує свої повноваження через уряд, що має і правотворчі повноваження. На місцях діють органи місцевого самоврядування, підпорядковані центральним органам управління [16].

У Сполучених Штатах Америки виконавча влада здійснюється Президентом, який виконує повноваження і глави уряду, і глави держави. У ст. II розділах 2 і 3 Конституції зафіксовано повноваження Президента, який має і правозастосовні, і правотворчі зокрема законодавчі повноваження. Президент є главою уряду (Кабінету). Кабінет та інші центральні відомства є виконавчим апаратом при президентові США. Федеральний апарат державної виконавчої влади має широкі повноваження. Центральне управління – це міністерства й інші відомства, агентства, урядові публічні корпорації. Діяльність цих органів регламентується законом про адміністративний процес, про переговорний процес тощо. Виконавчу владу в окремих штатах очолює Губернатор, який обирається громадянами штату. У кожному штаті функціонують органи місцевого самоврядування. Правове регулювання здійснюється на підставі Конституції штату, актів легіслатур, актів органів виконавчої влади і навіть муніципальних кодексів [17].

Судова система Великобританії, як зазначається в юридичній літературі, складається з автономних судових підсистем Англії й Уельсу, Шотландії й Північної Ірландії [19]. Структура високих судів визначена Законом про суд 1971 року, це – Вестмінстерські суди: Апеляційний суд, Суд Корони, Високий суд. Але в англійській літературі зазначено, що саме суди графств розглядають у першій інстанції понад 90 % цивільних справ, а магістратські суди (без присяжних) до 98 % кримінальних справ. У Англії й Уельсі діють і спеціальні суди (з питань обмеження свободи підприємництва, трибунали з розгляду трудових спорів тощо) [20]. Утім високі суди Великобританії є апеляційними інстанціями з цивільних та кримінальних справ Англії й Уельсу, Північної Ірландії та лише цивільних – для судів Шотландії [21].

Суди Англії й Уельсу, як і Північної Ірландії, мають уніфіковані судові системи: вищі (Апеляційний суд, Високий суд, Суд Корони) та нижчі – суди графств, магістратів; сімейні суди; трибунали (спеціальні суди) [22].

Судову систему Канади очолює Верховний суд Канади, який (відповідно до своєї ролі «загального апеляційного суду Канади») розглядає апеляції і від федеральної судової системи (очолюваної Федеральним апеляційним судом), і від систем провінційних судів (які в кожній провінції очолює Апеляційний суд цієї провінції). Тож, на відміну від свого аналога в Сполучених Штатах, Верховний суд Канади функціонує як національний, а не просто федеральний суд останньої інстанції. Наступний рівень складається з Федерального суду, Податкового суду Канади і вищих судів провінцій та територій загальної юрисдикції. У нижній частині ієрархії знаходяться суди, які називають провінційними. Вони здебільшого поділяються в кожній провінції на різні

відділи, визначені предметом їхньої відповідної юрисдикції (відділ дорожнього руху, відділ дрібних позовів, сімейний відділ, кримінальний відділ тощо) [23].

Судова система Австралії складається з федеральних судів і судів штатів. Високий суд Австралії є найвищим судом в ієрархії судів Австралії. Він розглядає справи, пов'язані зі суперечками щодо тлумачення Конституції Австралії, а також остаточні апеляції щодо кримінальних і цивільних справ у всіх судах Австралії.

Федеральний суд є вищим судом із юрисдикцією розглядати цивільні спори, які регулюються федеральними законами. Він розглядає справи з низки різних тем, враховуючи банкрутство, корпорації, трудові відносини, право власності на корінне населення, оподаткування й закони про торгіву практикою, а також слухає апеляції на рішення (окрім рішень сімейного права) Федерального окружного суду [24]. Судова ієрархія в кожному штаті й території Австралії відрізняється. У всіх штатах і територіях є Верховний суд, який є найвищим судом у конкретній адміністративній одиниці. Ці суди також мають апеляційні відділи, відомі як Апеляційний суд (у цивільних справах) або Апеляційний суд у кримінальних справах (у кримінальних справах). У штатах діє багато спеціальних судів (адміністративні, промислові, земельні, екологічні тощо).

Вищими судами в Новій Зеландії є Апеляційний суд і Верховний суд. Верховний суд є найвищою судовою інстанцією. Апеляційний суд відіграє ключову роль у розвитку правових принципів, виправленні помилок і забезпеченні послідовного застосування закону. Він розглядає цивільні і кримінальні апеляції [25]. На місцях діють магістратські суди (інколи мирові суди), діють і спеціальні суди, зокрема з трудових, земельних спорів, у справах неповнолітніх тощо.

Судова система Сполучених Штатів Америки має дворівневий характер: Федеральні суди і суди штатів. У ст. III розділі 2 Конституції зазначено, що судова влада поширюється на всі справи, які розглядалися на підставі загального права, права справедливості, Конституції й законів Сполучених Штатів, а також міжнародних договорів [17]. Федеральна судова система має три основні рівні: окружні суди (суд першої інстанції), апеляційні суди (які є першим рівнем апеляції) і Верховний суд Сполучених Штатів – останній рівень апеляції у федеральній системі. Загалом функціонує 94 окружні суди, 13 окружних судів і Верховний суд. Верховний суд Сполучених Штатів здійснює охорону Конституції, роз'яснює питання, що виникають при розгляді цивільних чи кримінальних справ, і дає обов'язкове тлумачення [26]. До судової системи окремих штатів входять верховні суди (у деяких штатах апеляційні); апеляційні суди, окружні суди з обмеженими юрисдикціями (малозначні злочини та ін.); суди спеціальної юрисдикції.

Регулювання вищезгаданих повноважень здійснюється завдяки правотворчій, правозастосовній і правотлумачній діяльності. У правовій системі Англії законодавчу діяльність здійснює парламент (Палата лордів і Палата обшин), процедура якої закріплена в Акті про парламент 1911 року [12], Акті про довічне перство 1958 року [27], Акті про перство 1963 року [28], Акті про Палату обшин 1918 року [29], Акті про Палату лордів 1999 року [30] та інших законах, конституційних звичаях, угодах, регламентах палат. Законопроект проходить три читання, після схвалення Палатою лордів скеровується до монарха. Окрім законотворчої, парламент здійснює також правозастосовну і контролюючу діяльність.

органи можуть створювати судові прецеденти, які містять норми загального права (судова правотворчість). Здійснюється і нормативно-договірна правотворчість, зокрема щодо укладення міжнародних договорів.

Законодавчу діяльність у Новій Зеландії здійснює парламент. Більшість законопроектів готує уряд. Законопроект проходить три читання, а після прийняття закону він скеровується для схвалення Генерал-губернаторові [16].

Генерал-губернатор і Кабінет міністрів здійснюють правозастосовну діяльність (управлінську), але виконують і деякі правотворчі функції, зокрема беруть участь у законодавчій діяльності – створюють акти делегованого законодавства, які затверджує парламент; створюють підзаконні нормативно-правові акти, які підпорядковують їм органи державної влади.

Суди здійснюють правозастосування у формі правосуддя, а рішення вищих судів мають силу обов'язкового прецеденту і для них, і для нижчих судів. Нормативно-договірна правотворчість здійснюється шляхом укладення міжнародних і колективних договорів [16].

Законодавча діяльність Конгресу Сполучених Штатів Америки здійснюється через три читання законопроекту, який готує Комітет із регламенту. Після прийняття закон скеровується на підпис Президентові. Законодавча процедура регулюється Конституцією, Законом про реорганізацію Конгресу 1946 року [36] і Законом про реорганізацію Конгресу 1970 року [37] (ці закони розв'язали широкий спектр процедурних та інституційних проблем, пов'язаних із діяльністю Конгресу США), а також звичаями, судовими прецедентами, правилами палат.

Законодавча процедура легіслатур штатів подібна до федеральної (за винятком Небраски). Після схвалення законопроекту двома палатами він скеровується губернаторові на підпис й опубліковується. Губернатори всіх штатів, окрім Північної Кароліни, мають право вето. Діяльність органів виконавчої влади – це здебільшого правозастосовна діяльність, хоча їм надані й деякі правотворчі повноваження (прийняття підзаконних нормативно-правових актів). Президент Сполучених Штатів Америки наділений правотворчими повноваженнями щодо укладення міжнародних договорів [17]. Правозастосовну діяльність здійснюють губернатори й органи виконавчої влади штатів, а також органи місцевого самоврядування, хоча вони також уповноважені створювати підзаконні нормативно-правові акти.

Правозастосовну і правотлумачну діяльність здійснюють суди. Проте Верховний суд США створює і судові прецеденти, що містять норми загального права. Також він здійснює тлумачення Конституції США і контролює конституційність законів (які приймає Конгрес, легіслатури штатів) та актів органів виконавчої влади, тобто виконує функції конституційного й адміністративного контролю.

До основних джерел права Англії й Уельсу належать: закони; судові прецеденти (загальне право і право справедливості); міжнародні договори, інкорпоровані в національне законодавство. З 1973 року діяли й джерела права Європейського Союзу, але 2020 року Великобританія вийшла зі складу Європейського Союзу.

У порівняльно-правовій літературі висловлюються різні підходи щодо змісту й форми джерел права Англії: К. Осакве поділяє їх на обов'язкові й необов'язкові (неформальні) [4]; Р. Леже до джерел права Англії зараховує

установчі міжнародні договори: Хартію основних прав Європейського Союзу; Римські договори, Маастрихтський договір та інші; закони (акти парламенту); підзаконні акти; делеговане законодавство [3].

Варто зазначити, що простежується тенденція до збільшення кількості законів і підзаконних актів, а закони набирають щораз більшої значущості. Водночас слід звернути увагу на такі особливості, як-от: поділ на матеріальне і процесуальне право (більш затребуваним є процесуальне); є галузевий поділ, але переважно за інститутами права; система диференційована на статутне право (закони, підзаконні нормативно-правові акти), загальне право і право справедливості.

Вищим законом Канади є Конституція, яка складається з Конституційного акта 1867 року, Конституційного акта 1982 року, Вестмінстерського статуту 1931 року (тією мірою, якою він стосується Канади); Канадської хартії прав і свобод; актів, які містять правки до вказаних актів.

До системи джерел права Канади належать: Конституція Канади; конституції провінцій; федеральні закони і закони провінцій; підзаконні нормативно-правові акти (розпорядження уряду та ін.); міжнародні договори; колективні договори; договори з іноземними державами; прецеденти вищих судових органів.

У порівняльно-правовій літературі зазвичай зазначається, що правова система Канади заснована на англійському загальному праві, за винятком провінції Квебек (для неї характерним є французьке законодавство). Висловлюється думка, що на розвиток правової системи Канади мали вплив англійська, французька, американська правові системи [3].

Конституція Канади – це консолідований акт, який є визначним для правової системи. Важливу роль відіграють рішення Верховного суду Канади та рішення вищих судів провінцій, які мають обов'язковий характер для нижчих судів. Але дотепер обов'язковою силою наділені рішення Судового комітету Таємної ради (є судом останньої апеляційної інстанції для заморських територій Великобританії й залежних від Корони) [38], у яких дається інтерпретація англійського законодавства (загальне право). Тож рішення вищих судів (і британських, і канадських) мають силу обов'язкового прецеденту. Здійснюється також нормативно-договірна правотворча діяльність щодо укладення колективних договорів і міжнародних договорів.

Міжнародні договори у правовій системі Канади імплементуються через національні закони і є частиною їхнього тексту. З-поміж кодифікованих актів виокремлюється Кримінальний кодекс, який містить норми матеріального і кримінально-процесуального права, а також кодекси провінції Квебек (цивільний кодекс і цивільний процесуальний кодекс). Варто зауважити, що в Канаді існує біюралізм – це означає, що в ній співіснують система загального і цивільного права. Питання приватного права у Квебеку регулюються цивільним правом, а в інших провінціях діє загальне право. Федеральні нормативні акти мають поважати обидва типи систем, а правові концепції в цих законах мають бути виражені англійською і французькою мовами [39].

Конституція Австралії була розроблена на двох з'їздах у 1890-х роках і схвалена жителями колоній Австралії на низці референдумів між 1898 і 1900 роками. Вона була прийнята як акт британського парламенту й отримала

королівську згоду королеви Вікторії 9 липня 1900 року [40, р. 650]. До системи джерел права Австралії належать закони, прийняті парламентом, і судові рішення, що містять норми загального права (*common law*), оскільки вона сформована на основі англійського права. У правовій системі Австралії і дотепер можливим є застосування рішень вищих англійських судів. У сучасних умовах Австралійський Союз активно формує власне законодавство і загальне право. І якщо закони можуть бути різними в різних штатах, то загальне право є типовим для всіх шести штатів і двох територій. Важливу роль в уніфікації судової практики відіграє Верховний суд Австралії (його рішення є обов'язковими для всіх судів). Нормативний характер мають тільки рішення Верховного суду Австралії і верховних судів штатів. Систему нормативно-правових актів формують закони й підзаконні нормативно-правові акти.

Систему джерел права Нової Зеландії утворюють: закони; підзаконні нормативно-правові акти; судові рішення вищих судових органів Великобританії, Австралії, Канади (які є переконливими судовими прецедентами загального права); колективні договори; міжнародні договори. Та й текст Конституції Нової Зеландії складається з конституційних законів, угод, судових прецедентів. До важливих конституційних документів належить також Договір Вайтангі, за яким маорійські вожді поступалися англійській королеві «всіма правами і повноваженням суверенітету» й отримували земельні гарантії та «права і привілеї суб'єктів Британії», а Нова Зеландія стала колонією Великобританії [41]. Важливу роль відіграють і консолідовані акти.

У юридичній літературі до обов'язкових джерел права Сполучених Штатів Америки зараховують: Конституцію Сполучених Штатів; конституції штатів; статутне право (федеральні закони і закони штатів); загальне право (принципи, що фіксуються в рішеннях судів); міжнародні договори США; судові прецедентні правила, створені Верховним судом Сполучених Штатів; підзаконні нормативно-правові акти (делеговане, субординаційне законодавство); судові прецеденти; правила справедливості; право розуму; торговельні звичаї; приватноправові угоди (договори). До необхідних джерел належать: юридичні доктрини; законодавство іноземних держав; правові позиції судів; рішення іноземних судів; судова практика [4].

Варто зауважити, що у ст. 6 Конституції США проголошено, що Конституція, закони, міжнародні договори Сполучених Штатів Америки мають верховенство щодо джерел права штатів [17]. Статутне право охоплює: федеральні закони і закони штатів, підзаконні нормативно-правові акти. Важливим засобом уніфікації є Звіт законів Сполучених Штатів Америки (*United States Code*), який є консолідацією й кодифікацією за предметом загальних і постійних законів держави. Його готує Офіс радника з перегляду законодавства Палати представників [42]. До статутного права належать й акти місцевого самоврядування (муніципальних органів).

Варто наголосити, що джерела права в кожному штаті мають свої особливості. Усунення суперечностей між нормативно-правовими приписами намагаються вирішити шляхом ухвалення уніфікованих актів.

Основоположним джерелом права Сполучених Штатів Америки є Конституція США [17], і якщо певні правові інститути не включені до Конституції, то ці прогалини заповнюють судові прецеденти, конституційні

звичаї, акти Конгресу і Президента. Конституція доповнюється поправками, а забезпечувати її престиж й авторитет покликаний Верховний суд Сполучених Штатів Америки. Низка законів (про захист приватного життя, свободи інформації тощо) конкретизують положення Конституції. Важливе значення мають процесуальні правила судочинства. Діє чимало підзаконних нормативно-правових актів, а ті, що видаються федеральними органами, публікуються у Code of Federal Regulations [43], який є систематизацією (упорядкуванням) загальних правил, опублікованих у Федеральному реєстрі виконавчими департаментами й відомствами Федерального уряду.

Судові рішення у штатах, на думку дослідників, відіграють провідну роль (без дотримання формалізованих прецедентів, як в Англії) [3]. Варто звернути увагу й на штати, які формувалися під впливом континентального права: наприклад, штат Луїзіана формувався під впливом французького й іспанського права – діє Цивільний кодекс; територія Пуерто-Ріко – іспанського права (діє Цивільний кодекс Іспанії).

Діють у США й колективні та міжнародні договори. Відповідно до ст. VI розділу 2 Конституції Сполучених Штатів Америки договори (як і Конституція та федеральні закони) є вищими законами і мають переваги щодо законодавства штатів [17].

У контексті укладення колективних договорів важливу роль відіграє Національне управління з трудових відносин [44] та відповідні спеціальні адміністративні органи штатів.

Органи виконавчої влади і суди здійснюють зазвичай правозастосовну діяльність, але деякі з них уповноважені на створення правових актів (підзаконних нормативно-правових актів), а вищі суди уповноважені на створення нормативних або правотлумачних прецедентів.

Важливе значення мають і принципи взаємовідносин національних джерел права та міжнародного права зокрема і процес імплементації міжнародних договорів у національній правовій системі.

Для Великобританії характерною є вестмінстерська модель, тобто так звана матеріальна інкорпорація міжнародних договорів. Тож пряма колізія між національними джерелами права й міжнародними договорами унеможлиблюється, оскільки міжнародні договори мають юридичну силу закону, яким здійснюється імплементація. Такий закон може мати різну форму: текст міжнародного договору додається до тексту закону або ж містить нормативно-правові приписи, яким відтворює зміст міжнародного договору; а у преамбулі чи назві робиться посилання на міжнародний договір [45]; допускається і змішана форма. Отже, суди застосовують норму закону, а не міжнародний договір.

На практиці закон застосовується так, щоб не виникло протиріч із міжнародними зобов'язаннями держави. Окрім цього, суди застосовують тексти міжнародних договорів, як засіб тлумачення, якщо норми національних джерел права недостатньо зрозумілі [46].

Специфічною була ситуація у правовій системі Великобританії, коли потрібно було забезпечити принцип правової уніфікації, прямої дії й верховенства права Європейського Союзу. Це викликало потребу в ухваленні спеціального закону (Акту про європейське співтовариство 1972 року), згідно з яким визнавалася

безпосередня дія установчих договорів Європейського Союзу у правовій системі Великобританії [47].

Вестмінстерська модель імплементації міжнародних договорів характерна і для правової системи Канади. Укладення міжнародних договорів – прерогатива Корони, яку формально здійснює Генерал-губернатор Канади. Міжнародні договори можуть бути реалізовані на підставі чинних законів чи адміністративних актів та почати діяти з дати підписання. Якщо є потреба внести зміни до федерального закону чи закону провінцій, договір підписується за умови ратифікації [48].

Згода парламенту на укладення міжнародних договорів використовується лише щодо вузького кола питань (військових й економічних санкцій, значних витрат тощо) [45]. Укладення міжнародних договорів – компетенція федеральної влади й уряду Канади, якщо йдеться про питання провінцій й територій, то уряд має отримати гарантії від їхніх органів щодо виконання договірних зобов'язань [45]. Однак провінції й території можуть укладати угоди з іноземними державами чи їхніми суб'єктами з дозволу федеральних органів щодо місцевих питань.

Міжнародні договори не стають автоматично частиною національної системи права Канади, а потребують імплементаційних законів, якими впроваджуються в національну правову систему. Виконання міжнародних договорів забезпечує уряд Канади на основі федерального законодавства, законів провінцій і територій, загального права або адміністративних актів.

За вестмінстерською моделлю укладення міжнародних договорів діє й Австралія. Ці повноваження є прерогативою Корони, які здійснюються Генерал-губернатором за порадою Федеральної виконавчої ради (складається з міністрів). На практиці міжнародні договори укладають міністри уряду від імені Корони, а згода на обов'язковість міжнародних договорів надається урядом [45].

Багатосторонні міжнародні договори підписуються за умови ратифікації урядом. А якщо міжнародний договір зачіпає питання провінцій й територій, то федеральний уряд проводить з відповідним органом неформальні консультації.

Міжнародні договори Австралії набувають юридичної сили завдяки імплементаційним законам чи адміністративним актам. Без імплементаційного закону міжнародний договір не може безпосередньо породжувати права й обов'язки для суб'єктів у національній правовій системі, але міжнародний договір може використовуватися для тлумачення законів. Більшість міжнародних договорів не потребує прийняття нових законів чи адміністративних актів, оскільки у правовій системі Австралії вже діють закони, що відповідають міжнародним договорам.

Що ж до Нової Зеландії, то вона доєдналася до більш ніж 20 міжнародних договорів, зокрема до Віденської конвенції про право міжнародних договорів і Міжнародного пакту про громадянські і політичні права тощо.

У Сполучених Штатах Америки діє автономна імплементація. Повноваженнями щодо укладення міжнародних договорів наділений Президент, а відповідно до п. 2 ст. II розділу 2 Конституції США право щодо укладення міжнародних договорів реалізується за згодою Сенату [17].

У США розмежовано поняття міжнародної угоди і договору (видове поняття до міжнародної угоди); поняття договору і виконавчої угоди. Відповідно до

Конституції США договір – це міжнародна угода, укладена Президентом за попередньою згодою Сенату; всі інші міжнародні угоди, незалежно від найменування (ті, що не скеровані на схвалення Сенату), є виконавчими угодами, які поділяються на парламентські і президентські. Парламентські угоди укладаються у формі актів Конгресу, а президентські – на основі конституційних прерогатив Президента без участі парламенту [17]. Важливим є порядок набрання чинності міжнародних угод: з дати підписання, після ратифікації чи після виконання всіх юридичних вимог. Повноваження щодо укладення договорів і виконання угод з іноземними державами належать Федерації, а штатам заборонено укладати міжнародні договори. Угоди штатів про співробітництво з іноземними державами (лише з дозволу Федерації) міжнародними угодами не визнаються, оскільки штати не є суб'єктами міжнародного права.

Суди розглядають справи і на основі Конституції та законів, і на основі договорів Сполучених Штатів Америки. Судова практика формується так: Конституція має верховенство щодо укладених США договорів; міжнародний договір має юридичну силу рівну законом, а в разі колізії між ними – діє джерело права, яке прийняте пізніше. І хоч дія міжнародних договорів може бути скасована наступним законом, проте суди намагаються тлумачити закони так, щоб забезпечити його сумісність із договором, який укладений раніше. Відповідно до Конституції США міжнародний договір має пріоритет щодо законів штатів [17].

Висновки і пропозиції. Дослідження правових систем загального (англо-американського) типу (Англії й Уельсу, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Сполучених Штатів Америки) дає підстави для низки висновків. За ідентифікаційними показниками ці правові системи належать до загального типу, а саме: мають уповноважених на правотворення суб'єктів (серед яких нормотворчими повноваженнями наділені і вищі судові органи); більш гнучке співвідношення між правотворчою, правозастосовною і правотлумачною діяльністю; значна увага приділена нормам процесуального права; структура системи права складається з трьох компонент: статутне право, загальне право і право справедливості; до системи джерел права належать нормативно-правові акти (закони і підзаконні нормативно-правові акти), нормативно-правові договори (колективні і міжнародні договори), судові нормативно-правові прецеденти; використовується значна частина консолідованих актів; система джерел права значною мірою формуються під впливом міжнародно-правових стандартів (це зближення їх із правовими системами континентального типу й іншими правовими системами).

Індикатор функціонування й розвитку правової системи дозволив встановити, що всім досліджуваним правовим системам загалом притаманні типові показники, як-от: принципи, цілі, завдання функціонування систем зафіксовані в конституційних законах чи Конституції (США); інституційна частина структурована; органи законодавчої, виконавчої, судової влади та інші наділені відповідними правотворчими, правозастосовними, правотлумачними повноваженнями щодо здійснення відповідних видів юридичної діяльності, процедура яких і вимоги до юридичних актів (результатів цієї діяльності) визначені в джерелах права і регламентарних актах.

загального типу завдяки дії типових показників і показників допустимих відхилень. Це можна вважати свідченням еволюційного переходу правової системи до нової правової форми.

Список використаної літератури

1. Davyd R., Joffre-Spinoza K. Basic legal systems of modernity. М. : International relations, 1998. 400 p.
2. Zweigert K., Kötz H. An Introduction to Comparative Law / 3e éd., trad. par. Tony Weir. Oxford, Oxford University Press, 1998. URL: <https://www.pierre-legrand.com/zweigert-and-kotz.pdf>.
3. Legeais R. Grands systèmes de droit contemporains. Approche comparative / 3e éd. Editeur: LexisNexis, 2016. 584 p.
4. Glendon M. A., Gordon M. W., Osakwe Ch. Comparative legal traditions: text, materials and cases on the civil law, common law and socialist law traditions, with special reference to French, West German, English and Soviet law. West Group, 1985. 1091 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000087065>.
5. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США / пер. з англ. Київ: Україна, 1999. 554 с.
6. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: підручник. Одеса: Фенікс, 2009. 462 с.
7. Порівняльне правознавство (правові системи світу): монографія / за заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Онищенко. Київ: Парламент. вид-во, 2008. 488 с.
8. Малишев Б. В. Судовий прецедент у правовій системі Англії. Київ: Праксіс, 2008. 344 с.
9. Луць Л. А. Сучасні правові системи світу: навчальний посібник. Львів: Юрид. ф-т ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 247 с.
10. Порівняльне правознавство: підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2012. 272 с.
11. Савчин М. В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 328 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29207/1/Savchyn_Comparative%20Constitutional%20Law.pdf.
12. Parliament Act 1911. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/13/contents>.
13. Parliament Act 1949. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/103>.
14. The Constitution Act 1867. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/>.
15. The Australian Constitution 1900. URL: <https://www.aph.gov.au/constitution>.
16. Constitution Act 1986. URL: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0114/latest/DLM94204.html>.
17. The Constitution of the United States 1789. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript>.
18. Local Government Act 1999. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/27/contents>.
19. Левенець Б. Моделі судового правозастосування Великобританії та США. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1. С. 170-175. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.1.31.
20. Cownie F., Bradney A., and Burton M. English Legal System in Context / 4th ed. Oxford: Oxford Univ. Press, 2007. 371 p.
21. The Supreme Court of the United Kingdom. Official web-site. URL: <https://www.supremecourt.uk>.
22. Rab S. Legal Systems in the UK (England and Wales): Overview. URL: https://www.serlecourt.co.uk/images/uploads/documents/Legal_Systems_in_the_UK_%28England_and_Wales%29_Overview.pdf.
23. Supreme Court of Canada. Official web-site. URL: <https://www.scc-csc.ca/home-accueil/index-eng.aspx>.
24. Federal Court of Australia. Official web-site. URL: <https://www.fedcourt.gov.au/about/jurisdiction>.
25. Senior Courts Act 2016. URL: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2016/0048/latest/DLM5759262.html>.

References

1. Davyd, R., & Joffre-Spinoza, K. (1998). *Basic legal systems of modernity*. M. : International relations.
2. Zweigert, K., & Kötz, H. (1998). *An Introduction to Comparative Law / 3e éd., trad. par Tony Weir*. Oxford, Oxford University Press. URL: <https://www.pierre-legrand.com/zweigert-and-kotz.pdf>.
3. Legeais, R. (2016). *Grands systèmes de droit contemporains. Approche comparative / 3e éd.* Editeur: LexisNexis.
4. Glendon, M. A., Gordon, M. W., & Osakwe, Ch. (1985). *Comparative legal traditions: text, materials and cases on the civil law, common law and socialist law traditions, with special reference to French, West German, English and Soviet law*. West Group. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000087065>.
5. Bernkhem, V. (1999). *Introduction to Law and the US Legal System*. Kyiv: Ukraine [in Ukrainian].
6. Behrouz, X. (2009). *Comparative law*. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
7. Zaichuk, O. V., & Onyshchenko, N. M. (Ed.). (2008). *Comparative law (legal systems of the world)*. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo [in Ukrainian].
8. Malyshev, B. V. (2008). *Judicial precedent in the English legal system*. Kyiv: Praxis [in Ukrainian].
9. Luts, L. A. (2003). *Modern legal systems of the world*. Lviv: Yuryd. f-t LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
10. Pohrebniak, S. P., Lukianov, D. V., Bylia-Sabadash, I. O. (2012). *Comparative law*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
11. Savchyn, M. V. (2019). *Comparative constitutional law*. Kyiv: Yurinkom Inter. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29207/1/Savchyn_Comparative%20Constitutional%20Law.pdf [in Ukrainian].
12. Parliament Act 1911. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/1-2/13/contents>.
13. Parliament Act 1949. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/103>.
14. The Constitution Act 1867. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/>.
15. The Australian Constitution 1900. URL: <https://www.aph.gov.au/constitution>.
16. Constitution Act 1986. URL: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1986/0114/latest/DLM94204.html>.
17. The Constitution of the United States 1789. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript>.
18. Local Government Act 1999. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/27/contents>.
19. Levenets, B. (2020). UK and US judicial enforcement models. *Pidpriumnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 1. DOI: 10.32849/2663-5313/2020.1.31 [in Ukrainian].
20. Cownie, F., Bradney, A., & Burton, M. (2007). *English Legal System in Context / 4th ed.* Oxford: Oxford Univ. Press.
21. The Supreme Court of the United Kingdom. Official web-site. URL: <https://www.supremecourt.uk>.
22. Rab, S. *Legal Systems in the UK (England and Wales): Overview*. URL: https://www.serlecourt.co.uk/images/uploads/documents/Legal_Systems_in_the_UK_%28England_and_Wales%29_Overview.pdf.
23. Supreme Court of Canada. Official web-site. URL: <https://www.scc-csc.ca/home-accueil/index-eng.aspx>.
24. Federal Court of Australia. Official web-site. URL: <https://www.fedcourt.gov.au/about/jurisdiction>.
25. Senior Courts Act 2016. URL: <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2016/0048/latest/DLM5759262.html>.
26. Supreme Court of the United States. Official web-site. URL: <https://www.supremecourt.gov/about/about.aspx>.
27. Life Peerages Act 1958. URL: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolution-of-parliament/houseoflords/parliamentacts/overview/lifepeeragesact/>.
28. Peerage Act 1963. URL: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/houseoflords/house-of-lords-reform/from-the-collections/from-the-parliamentary-collections-lords-reform/lords-reform-1963-1999/peerage-act-1963/>.

29. Representation of the People Act 1918. URL: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/transformingsociety/elections/voting/women/vote/case-study-the-right-to-vote/the-right-to-vote/birmingham-and-the-equal-franchise/1918-representation-of-the-people-act/>.
30. House of Lords Act 1999. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/34>.
31. Courts Act 1971. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/23/contents>.
32. Constitutional Reform Act 2005. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/4/contents>.
33. Interpretation Act 1978. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1978/30>.
34. Buchanan (James) & Company Ltd vs Babco Forwarding & Shipping (UK) Ltd. Court of Appeal (England), Civil Division, judgment of 02/12/1976. Document 81976UK1202(02). URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:81976UK1202\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:81976UK1202(02)).
35. Constitution Act 1982. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/page-12.html>.
36. Galloway, G. B. (1951). The Operation of the Legislative Reorganization Act of 1946. *The American Political Science Review*, 45 (1). DOI: <https://doi.org/10.2307/1950883>.
37. Kravitz, W. (1990). The Advent of the Modern Congress: The Legislative Reorganization Act of 1970. *Legislative Studies Quarterly*, 15 (3). DOI: <https://doi.org/10.2307/439769>.
38. The Judicial Committee of the Privy Council (JCPC) Official web-site. URL: <https://www.jcpc.uk/>.
39. Claire L'Heureux-Dubé, Bijuralism: A Supreme Court of Canada Justice's Perspective, 62 *La. L. Rev.* (2002). URL: <https://digitalcommons.law.lsu.edu/lalrev/vol62/iss2/3>.
40. Aroney, N., Gerangelos, P., Murray, S., & Stellios, J. (2015). *The Constitution of the Commonwealth of Australia*. Cambridge Univ. Press.
41. The Treaty of Waitangi 1840. URL: <https://unimelb.libguides.com/c.php?g=925155&p=6681291>.
42. United States Code. Official web-site. URL: <https://uscode.house.gov/>.
43. Code of Federal Regulations. Official web-site. URL: <https://www.archives.gov/federal-register/cfr>.
44. National Labor Relations Board. Official web-site. URL: <https://www.usa.gov/agencies/national-labor-relations-board>.
45. Vienna Convention on the Law of Treaties 1969. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf.
46. Bolintineanu, A. (1974). Expression of Consent to be Bound by a Treaty in the Light of the 1969 Vienna Convention. *American Journal of International Law*, 68 (4). DOI: <https://doi.org/10.2307/2199829>.
47. European Communities Act 1972. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1972/68/enacted>.
48. Szurek, S. (1969). Vienna Convention: Article 11 Means of expressing consent to be bound by a treaty'. Corten, O., & Klein, P. (Eds). *The Vienna Conventions on the Law of Treaties: A Commentary*. Oxford Commentaries on International Law. URL: <https://doi.org/10.1093/law/9780199573523.003.0023>.

Стаття надійшла 15.11.2024 р.

L. A. Luts, PhD hab. (Law), Professor
 Ivan Franko Lviv National University
 the Department of Theory and Philosophy of Law
 1 Universytetska St, Lviv, 79000, Ukraine
 e-mail: Lutz.ludmyla@gmail.com
 ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8182-2449>

I. Yu. Nastasiak, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor
 Ivan Franko Lviv National University
 the Department of Theory and Philosophy of Law
 1 Universytetska St, Lviv, 79000, Ukraine
 e-mail: iryana.nastasiak@gmail.com
 ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3963-1788>

LEGAL SYSTEMS OF A GENERAL TYPE: AN UPDATED LOOK AT TYPOLOGY AND IDENTIFICATION

Summary

The transformation of the world legal order necessitates a deeper understanding of legal phenomena in the context of modern realities (in particular, national and interstate legal systems); carrying out typology of legal systems and their identification with the corresponding type; clarification of the state of their functioning, as well as trends and development prospects. One of the types of modern legal systems in the world is the common (Anglo-American) system. The objects of this study were the legal systems of England and Wales, Canada, Australia, New Zealand, and the United States of America. The purpose of this publication is to investigate the above-mentioned legal systems of a general type, highlighting such cognitive structures as "identification code of the legal system" and "indicator of the functioning and development of the legal system"; confirm their identification with the Anglo-American type; to identify the state of functioning and development; form conclusions about trends and prospects. The tasks that made it possible to achieve the specified goal were: analysis of scientific sources; publications in mass media (in the context of the subject of research), official documents, in particular sources of law and other legal acts in legal systems of the Anglo-American type, which is the object of research; creation of an empirical basis for the application of such cognitive structures as "identification code of the legal system" and "indicator of the functioning and development of the legal system"; identification of typical indicators, indicators of permissible deviations, interaction of these national legal systems with interstate legal systems, as well as trends in the development of a regressive and progressive state, development prospects. These constructions made it possible to identify deformations and forms or to form ways to overcome them. In the process of research, sociological methodology was used, in particular the techniques of document analysis. This made it possible to analyze a significant number of official documents: laws and other sources of law of legal systems of a general type; scientific sources; publications in mass media, etc. within the scope of the research subject, as well as to create an empirical basis for the application of general theoretical, comparative and legal methodology, technical and legal analysis using concepts and constructions of industry methodology (science of constitutional law, international law, procedural law, etc.) . In the legal systems that were the object of the study, stability in typical indicators was found. It was also established that the indicators of permissible deviations are aimed at ensuring this stability, and this gives grounds to conclude about the possibility of the evolutionary transition of legal systems of this type to the future new legal form.

Keywords: general (Anglo-American) type of legal systems; typology and identification of legal systems; identification code of the legal system; an indicator of the functioning and development of the legal system.